

ภูมิปัญญาท้องถิ่น : สถานภาพองค์ความรู้และแนวทางการอนุรักษ์และเผยแพร่ กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

Local wisdom: The status of knowledge, guideline to preserve and disseminate. Case study: Nam Krai Subdistrict Administrative Organization, Nam Pad district, Uttaradit province.

ยุพิน เกื่อนศรี Yupin Thaunsri

นาตาลี กัลยาณมิตร Natalie Kalayanamit

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

Faculty of Humanities and Social Sciences

yuphin.thu@uru.ac.th

Haripunchai Review July, 17/09/2021 Haripunchai Review July, 10/03/2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและหาแนวทางการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลน้ำไคร้ จำนวน 24 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการบอกต่อ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1). องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ มี 5 ด้าน ได้แก่ ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านอาหารและขนมไทย ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย และผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศาสนาและประเพณี และ 2). แนวทางการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ การส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มที่มีศักยภาพมาช่วยกันสานต่อภูมิปัญญาโดยการถ่ายทอดความรู้ ให้แก่เด็ก และเยาวชนในชุมชน การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก เยาวชน คนในชุมชนและบุคคลภายนอก การปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้กับคนรุ่นใหม่ ได้ตระหนักถึงคุณค่า สาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและสร้างเครือข่ายเพื่อสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดให้มีสถานที่จัดเก็บรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนและผู้ที่มีสนใจมีความรู้ ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสื่อที่หลากหลายและน่าสนใจ

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการอนุรักษ์และเผยแพร่ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้.

Abstract

The research aimed to study the status of local wisdom knowledge and guideline to preserve and disseminate the local wisdom of Nam Krai Subdistrict Administrative Organization. Nam Pad district, Uttaradit province. By qualitative research. Target group were 24 local wisdom people in Nam Krai Subdistrict Administrative Organization. Sampling was Snowball sampling. Tools was semi-structured interviews and data analyze by content analysis The results found that 1). The local wisdom knowledge of Nam Krai Subdistrict Administrative Organization has 5 areas: in agriculture, in industry and handicrafts, in Thai food and confectionery, in Thai traditional medicine, and religious and traditional wisdom. 2) The guidelines for preserving and disseminating the local wisdom of Nam Krai Subdistrict Administrative Organization, Nam Pad district, Uttaradit province, including encouraging potential group members to help continue their wisdom by transferring knowledge to children and young people in the community, transferring local wisdom knowledge to children, youth, community insiders and outsiders. Instilling awareness for the younger generation Recognize the value, substance, and importance of local wisdom. Promoting and encouraging strong groups and building networks to continue and develop local wisdom. Providing a place to collect local wisdom in the form of a learning resource in the community. Public relations for people in the community and interested parties to have knowledge Understanding local wisdom by diverse and interesting media.

Keywords : Local Wisdom, Conservation and Dissemination Guidelines, Nam Krai Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาหลายชั่วอายุคน ในมิติของสังคมไทยซึ่งมีพื้นฐานมาจากสังคมเกษตรกรรมที่พึ่งพาธรรมชาติมีความคิด ความเชื่อ พิธีกรรมทางศาสนาที่นำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต นอกจากนี้ในแต่ละท้องถิ่นของประเทศไทยยังมีรูปแบบวัฒนธรรมความเชื่อที่แตกต่างกัน และได้สะสมภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอัตลักษณ์ของชุมชนโดยแสดงออกมาในลักษณะของขนบธรรมเนียมประเพณี งานช่าง งานฝีมือ และงานหัตถกรรม ภูมิปัญญาจึงเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่คนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้สั่ง

สมประสพการณ์และถ่ายทอดความรู้สืบทอดกันมาจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติและเป็นสิ่งที่นำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตรวมถึงการประกอบอาชีพ (คณิตา ตุมพสุวรรณ, 2562)

ในสถานการณ์ที่สังคมมีปัญหาจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกลดทอนความสำคัญลง (ปิยตา สุนทรปิยะพันธ์และคณะ, 2562) ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นองค์ความรู้ ที่เกิดจากการสั่งสมของประสบการณ์ของผู้รู้ในชุมชนและประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่มีความรู้และจากสถาบันต่างๆมากมาย โดยได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมและศาสนาเป็นอย่างมากและมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของภูมิปัญญา มีการปฏิบัติโดยคนในชุมชนการศึกษาภูมิปัญญาในระยะแรกเป็นเรื่องของวัฒนธรรมในชุมชน การพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ต่อมาได้ศึกษากว้างขึ้นในลักษณะของปราชญ์ชาวบ้าน ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและสมควรได้รับการรื้อฟื้นและเผยแพร่มากขึ้น

นอกจากนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นยังรวมถึงทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน หรือมีความเป็นสากลที่หลายๆ ท้องถิ่นมีคล้ายกันภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นเกิดจากการที่ชาวบ้านแสวงหาความรู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติ ทางสังคมที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและวิถีชีวิตชาวบ้าน (มนตรี โคตรคันหา, 2550) วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของไทยส่วนมากจะยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาตามชนบทหรือตามท้องถิ่นห่างไกล ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่ยังคงมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ ดังนั้นการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นการธำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่นเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้แก่ผู้ที่สนใจได้รับทราบและร่วมภูมิไจกับบุคคลในท้องถิ่นด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานเป็นการดำรงในวิถีที่เกี่ยวพันกับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นโดยมีการปรับสภาพการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติตามกาลเวลา (ประเวศ วรรศรี, 2536)

ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี มีชื่อมาจากลำห้วยน้ำซึ่งมีต้นไคร้อยู่จำนวนมาก เรียกกันว่าลำน้ำไคร้ ซึ่งไหลผ่านหมู่บ้านที่ชาวบ้านใช้น้ำในการทำเกษตร จึงเป็นที่มาของชื่อตำบลน้ำไคร้ เป็นพื้นที่ภูเขาสลับพื้นที่ราบ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด ปลูกมันสับปะหลัง เป็นต้น ปีพ.ศ. 2475 รัชกาลที่ 5 ได้ประกาศให้มีการกระจายการปกครอง จึงได้จัดตั้งเป็นตำบลมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ตำบลน้ำไคร้มีพื้นที่ประมาณ 184,491 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านน้ำไคร้ หมู่ 2 บ้านนากล่า หมู่ 3 บ้านห้วยแมง หมู่ 4 บ้านปางเกลือ หมู่ 5 บ้านห้วยน้ำไหล หมู่ 6 บ้านวังผาชัน และหมู่ 7 บ้านปางกรุงตำบลน้ำไคร้ มีพื้นที่สภาพที่เป็นภูเขาและเนื้อที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ สภาพดินเป็นดินลูกรัง มีลำน้ำคลองตรอนไหลผ่านระหว่างบ้านห้วยแมง บ้านนากล่า บ้านน้ำไคร้ และบ้านห้วยน้ำไหล ซึ่งเป็นเขตพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรมมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่หลากหลาย เช่น อุทยานแห่งชาติดงสักใหญ่ อ่าง

เก็บน้ำคลองตรอน วนอุทยานถ้ำจันทร์ และล่องแก่งห้วยแมง (คลองตรอน) เป็นต้น (รายงานสถานภาพตำบลน้ำไคร้. 2564)

ส่วนกลุ่มอาชีพเสริม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ที่โดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ของตำบลน้ำไคร้ ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้าสำเร็จรูป วิสาหกิจชุมชนน้ำพริกเครื่องปรุง วิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นเมือง กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองวังผาชันและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นเมืองทองใบ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ตำบลน้ำไคร้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญอยู่จำนวนมากแต่ยังไม่มีมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้อย่างเป็นระบบและมีความต้องการให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในวงกว้างต่อไป

จากข้อมูลและสถานการณ์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสถานภาพองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ และหาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปเผยแพร่สู่การใช้ประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้างต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานภาพองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์
2. หาแนวทางการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

วิธีการศึกษา

การศึกษครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารทางวิชาการ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในภาคสนาม (Field Research) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ และปราชญ์ชุมชนที่มีสัญชาติไทย ที่อาศัยอยู่และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ มีวิธีการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยการบอกต่อ (Snowball Sampling) เริ่มจากการค้นหารายชื่อของผู้ทรงภูมิปัญญาและเข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นจึงอาศัยการบอกชื่อผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นคนต่อไปจนกระทั่งข้อมูลมีการอิ่มตัวจึงยุติการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ได้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่เป็นข้อคำถามปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งได้นำข้อมูลมาจัดให้เป็นระบบและหาความหมายแยกแยะองค์ประกอบรวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยคำนึงถึงทรรศนะคนใน (Insider View) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากนั้นจึงวางเค้าโครงของข้อมูล โดยการแบ่งไว้เป็นประเภท (Categories) คำนึงถึงบริบท

(Context) ของข้อมูลเพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรยายคุณลักษณะเฉพาะของเนื้อหาโดยจะไม่ตีความ การตีความจะทำเฉพาะตอนที่สรุปผลการวิจัยตามกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้องและเชื่อถือได้ และนำเสนอผลการวิจัยในเวทีคืนข้อมูลให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในรูปของชุดข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีและวัฒนธรรมของตำบลน้ำไคร้และเผยแพร่ผลการวิจัยในรูปแบบของบทความทางวิชาการ

ผลการศึกษา

1. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านอาหารและขนมไทย ด้านการแพทย์แผนไทย และด้านศาสนาและประเพณี ดังนี้

1.1. ด้านเกษตรกรรม มีผู้ทรงภูมิปัญญา จำนวน 4 คน ได้แก่

1) นายคำหล้า คำคำ อายุ 50 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านเกษตรผสมผสาน การสะสมองค์ความรู้เริ่มศึกษาเกษตรผสมผสานตั้งแต่ทำงานอยู่ต่างจังหวัด ปี 2559 นำแนวเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ มีพื้นที่ 14 ไร่ แบ่งเป็นที่อยู่อาศัย 2 งาน ขุดสระ 1 งาน เลี้ยงไก่ 1 งาน ทำนา 3 ไร่ ปลุกมะนาว 2 งาน ปลุกผลไม้ เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด มีขั้นตอนดังนี้ 1). ปรับพื้นที่ดินทั้งหมดให้พร้อมสำหรับพื้นที่บ้านและพื้นที่ปลูกผักผลไม้ 2). ขุดสระขนาด 1 ไร่ไว้สำหรับใช้สอยและเลี้ยงปลา 3). ปลุกผักผลไม้ตามฤดูกาลและดูแลรักษาให้ออกผลผลิต 4). ทำเล้าเลี้ยงไก่ เป็ด ห่าน ไว้สำหรับเก็บไข่กินและขายหารายได้เลี้ยงครอบครัว 5). ทำนา 3 ไร่เก็บไว้บริโภคในครอบครัว 6). ทำระบบน้ำหยดไว้สำหรับรดน้ำผลไม้ และ 7). ทำปุ๋ยไว้ใช้

2) นางอรทัย ดิลล อายุ 54 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหมอดิน การสะสมองค์ความรู้ เริ่มจากความสนใจในการทำเกษตรอินทรีย์และศึกษาด้วยตนเองโดยการเปิดคลิปปูตัวอย่าง ต้องการลดความเสี่ยงของดินเพื่อให้ได้ผลผลิตการเกษตรที่เพิ่มขึ้น จึงเห็นความสำคัญและประโยชน์ของจุลินทรีย์และอินทรีย์ นำไปทำปุ๋ยเพื่อลดต้นทุน และแนะนำให้คนในชุมชนทำ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ไข่ไก่ 1 ฟอง ผงชูรส 1 ช้อนโต๊ะ กะปิ และหอมแดงสับ เพื่อป้องกันเชื้อรา 2). ผสมทุกอย่างให้เข้ากัน 3). เตรียมขวดน้ำขนาด 1.5 ลิตร ใส่ฝาเปล่า 4). ตักหัวเชื้อที่ผสมแล้ว 2 ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ 1 ขวด ใส่ลงไปขวดและ 5). เสร็จแล้วสามารถนำไปใช้ในการเกษตรได้

3) นายลำพวน วันเกลี้ยง อายุ 66 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านเกษตรผสมผสาน การสะสมองค์ความรู้ เริ่มจากเรียนรู้ด้วยตนเองและความรู้จากลูกชายนำมาประยุกต์ใช้ ต่อยอดกับแปลงเกษตรของตนเอง ต่อมาได้มีการทำทาบกิ่ง ตอนกิ่ง ต่อยอดและติดตามพืชต่างๆ ตามที่มีคนสั่งทำ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ปลุกพืชยืนต้นโกดิน ทำแนว 8 x 8 เมตร นำพืชที่ต้องการไปปลุกจนแตกราก ต่อมาติดตามและเสียบ

ยอด 2) ปลุกพีชล้มลุกเตรียมดิน สองครั้ง ครั้งแรกเปิดหน้าดิน ครั้งที่สอง ไถซ่อนตดินให้ละเอียด ใช้เครื่องหยอดเมล็ดพีชหลังจากนั้นคุมยา คุมวัชพีช หลังจาก 1 เดือนจึงใส่ปุ๋ย

4) นายปรการ รองคัมภีร์ อายุ 61 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพ การสะสมองค์ความรู้ เนื่องจากปัญหาสภาพดินทางการเกษตรจึงหาวิธีแก้ไขปัญหาดินโดยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งศึกษาดูงานจากกลุ่มปุ๋ยต่างๆ จากนั้นจึงทดลองนำวัตถุดิบที่มีในชุมชนมาผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพไว้ใช้ในชุมชนและจำหน่าย จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2564) มีขั้นตอนดังนี้ เตรียมวัตถุดิบ ได้แก่ เศษวัชพีช มูลสัตว์ ดินเหนียว แกลบดำ รำนวล ปลาป่น โดโลไมท์ ฟอสเฟต กระดุกป่น กากถั่วเหลือง และน้ำหมักจุลินทรีย์หน่อกล้วย นำเศษวัชพีชและมูลสัตว์ มาเรียงเป็นชั้นๆ สลับกัน สูงไม่เกิน 1 เมตร เทน้ำหมักจุลินทรีย์หน่อกล้วยลงไป เพื่อช่วยในการย่อยสลายใช้ท่อ PVC หรือ ไม้ไผ่เสียบลงบนปุ๋ยให้ไต่ระยะห่าง 50 ซม. (หมักทิ้งไว้อย่างน้อย 3 เดือน) นำปุ๋ยหมักชีวภาพที่ได้มาปั่นผสมให้ละเอียด จากนั้นใส่ดินเหนียว แกลบดำ รำนวล ปลาป่น โดโลไมท์ ฟอสเฟต กระดุกป่น กากถั่วเหลืองและน้ำหมักจุลินทรีย์หน่อกล้วยและนำเข้าเครื่องอัดเม็ด นำไปฝังให้แห้งพร้อมใช้งาน

1.2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม มีผู้ทรงภูมิปัญญา จำนวน 13 คน ได้แก่

1) นางพอน โพธิ์ศรี อายุ 68 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการตัดเย็บผ้าทอ การสะสมองค์ความรู้การตัดเย็บผ้า มีการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษรุ่นปู่ตายาย จึงเกิดความรักความสนใจในด้านนี้ พร้อมทั้งศึกษาเรียนรู้เทคนิคการตัดเย็บผ้าด้วยตนเอง จนเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญด้านการตัดเย็บผ้า ต่อมาจึงได้มีการรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มช่างเย็บผ้า เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์จากการประกอบอาชีพหลักมาทำอาชีพเสริมตัดเย็บเสื้อผ้าสร้างรายได้ให้กลุ่ม

2) นางสาวบุรณ หมื่นถ้อง อายุ 70 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านผ้าทอลายช้าง การสะสมองค์ความรู้ ได้รับการถ่ายทอดการทอผ้าจากพ่อแม่ ได้เข้าร่วมกลุ่มทอผ้าทองใบ จึงคิดค้นลายที่เป็นจุดเด่นของกลุ่ม นำ “ช้าง” มาเป็นลายผ้าทอประจำกลุ่ม จากนั้นศึกษาการทำลวดลายจากกลุ่มอื่นๆ จนสามารถทำผ้าทอลายช้างได้ด้วยตนเองและพัฒนาต่อยอดมาจนถึงปัจจุบัน มีขั้นตอนดังนี้ สืบเส้นด้ายยืนเข้ากับแกนม้วนด้ายยืนและร้อยปลายด้ายแต่ละเส้นเข้าในตะกอกแต่ละชุดและพันหวีดึงปลายเส้นด้ายยืนทั้งหมดม้วนเข้ากับแกนม้วนผ้าอีกด้านหนึ่ง ปรับความตึงหย่อนให้พอเหมาะ กรอด้วยเข้ากระสวยเพื่อใช้เป็นด้ายพุ่งเริ่มการทอโดยกดเครื่องแยกหมู่ตะกอก เส้นด้ายยืนชุดที่ 1 จะถูกแยกออกและเกิดช่องว่าง สอดกระสวยด้ายพุ่งผ่าน สลับตะกอกชุดที่ 1 ยกตะกอกชุดที่ 2 สอดกระสวยด้ายพุ่งกลับ ทำสลับกันไปการกระทบพันหวี (พิม) เมื่อสอดกระสวยด้ายพุ่งกลับก็จะกระทบพันหวี เพื่อให้ด้ายพุ่งแนบติดกัน ได้นื้อผ้าที่แน่นหนา การเก็บหรือม้วนผ้า เมื่อทอผ้าได้พอประมาณแล้วก็จะม้วนเก็บในแกนม้วนผ้า โดยผ่อนแกนด้ายยืนให้คลายออกและปรับความตึง-หย่อนใหม่ให้พอเหมาะ

3) นางสุดใจ วิเศษเลิศ อายุ 57 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ การสะสมองค์ความรู้ เริ่มจากพ่อแม่สืบทอดต่อมาให้ลูกหลาน โดยนำวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีในหมู่บ้านมาย้อมสีผ้าทอ เช่น เปลือกประดู่ ฝักคูณ ใบมะม่วงเขียวเสวย เพื่อสีสันทาสวยงาม และเก็บไว้ใช้ในการนุ่งห่ม

ของตนเองรวมทั้งนำมาทำเปลให้ลูกหลานนอน ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าและของใช้ต่างๆ มีขั้นตอนดังนี้ นำเส้นด้ายแช่น้ำให้เปียกทุกฝักจนแล้วนำไปต้มประมาณ 1 ชั่วโมง (สัดส่วน น้ำ 2 ลิตร/ เส้นด้าย 4 กำ หรือ 4 ใจ) จากนั้นนำน้ำฝักจนมารองเอากากออก แล้วนำไปต้มอีกครั้งด้วยไฟปานกลาง นำเส้นด้ายลงในน้ำฝักจนที่ต้มไว้และกลับเส้นด้ายทุก 5 นาที ประมาณ 30 นาที จากนั้นนำเส้นด้ายมาขึ้นราว บิดให้หมาด ผึ่งลมให้แห้ง นำเส้นด้ายมาสักดน้ำด่างที่ละกำหรือที่ละใจ 15 นาที ล้างจนกว่าน้ำใส แล้วนำไปบิดทำให้แห้งนำข้าวสาร (ข้าวเจ้า) มาต้มใส่กับเส้นด้าย ต้มจนข้าวเปื่อยยกออกจากเตา รอให้เย็น จากนั้นนวดเส้นด้ายและข้าวให้เข้ากัน ประมาณ 37 นาที นำเส้นด้ายขึ้นราวตาก บิด และตากให้แห้ง นำมาสักดน้ำด่างอีกรอบ ใช้มือรูดเส้นด้ายไปมาประมาณ 15 นาที ต่อ 1 กำ/ใจ เพื่อให้เส้นด้ายมีสีสม่ำเสมอ แล้วล้างด้วยน้ำสะอาดจากนั้นบิดให้หมาดแล้วผึ่งลมจนแห้ง แล้วนำเส้นด้ายไปทอผ้า

4) นางทองใบ ลาเป้า อายุ 56 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการหมักโคลนถนอมผ้าและการย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ การสะสมองค์ความรู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากพ่อและแม่ จากนั้นได้เข้าร่วมกลุ่มทอผ้าในชุมชน จนได้ก่อตั้งกลุ่มทอผ้าทองใบ ในปี พ.ศ.2559 มีความตั้งใจที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่คู่กับชุมชน มีขั้นตอนดังนี้ นำโคลนขึ้นมารองด้วยตะแกรง เพื่อคัดกรองเอาเม็ดกรวด เม็ดดินออกให้เหลือแต่เนื้อโคลน นำไปผสมน้ำและเกลือตามความเหมาะสม คนให้เข้ากัน นำเส้นใยผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมลงไปแช่ในโคลนที่เตรียมไว้ ใช้เวลาหมักประมาณ 3-6 ชั่วโมง สีของเส้นใยจะอ่อนหรือเข้ม ขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการหมัก เมื่อหมักได้เวลาที่ต้องการก็นำขึ้นมาบิด จากนั้นนำไปตากแดดให้แห้ง แล้วนำไปล้างน้ำให้สะอาด นำกลับไปตากแดดอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงนำไปย้อมสีตามที่ต้องการ

5) นางคำนาง วงษ์จักร อายุ 72 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทอผ้า (ลายช้าง ลายก่านคอควาย ลายชั้นโบราณ ลายขอเจ้าฟ้าสิริวัฒนวิธ) การสะสมองค์ความรู้ ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมเส้นไหม คัดเส้นไหมที่มีขนาดเส้นสม่ำเสมอ และมีการตกแต่งใจไหมที่เรียบร้อย การลอกกวาสีไหมทั้งเส้นพุ่งเส้นยืน โดยใช้สีธรรมชาติ การเตรียมฟืมทอผ้า คั่นเส้นด้ายลักษณะเดียวกับการคั่นเส้นยืน จากนั้นนำเส้นด้ายมาร้อยเข้ากับฟืมการเตรียมเส้นยืน นำเส้นไหมยืนที่ย้อมสี มาคั่นเครือหูก หรือที่เรียกว่า การคั่นเส้นยืน การต่อเส้นยืน (การนำเส้นไหมเส้นยืนมาผูกต่อกับเส้นด้ายในชีพื้นหวีโดยการกรอเส้นพุ่งเข้าหลอด) การเก็บเขาลาย/การเก็บตะกอลายขัด การทอผ้าลายชั้นโบราณ

6) นางทองสุข ชัดทะพันธ์ อายุ 58 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทอผ้า (ลายธรรมดา ลายสก็อต) การสะสมองค์ความรู้ เรียนรู้จากบรรพบุรุษและมารดา เช่น ทอถุงย่าม ผ้าห่ม ปลอกผ้าห่ม ต่อมาสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม ทำให้หลายผู้เชี่ยวชาญทางด้านการทอผ้าและทำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ มีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมฟืมทอผ้า คั่นเส้นด้ายลักษณะเดียวกับการคั่นเส้นยืน จากนั้นนำเส้นด้ายมาร้อยเข้ากับฟืมการเตรียมเส้นยืน นำเส้นไหมยืนที่ย้อมสี มาคั่นเครือหูกหรือการคั่นเส้นยืน การต่อเส้นยืน การต่อเส้นยืนคือ การนำเส้นไหมเส้นยืนมาผูกต่อกับเส้นด้ายในชีพื้นหวีโดยการกรอเส้นพุ่งเข้าหลอดการเก็บเขาลาย/ตะกอลายขัดทอผ้าลายต่างๆ

7) นายสุทนต์ ลาเป้า อายุ 73 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทำไม้กวาดทางมะพร้าว การสะสมองค์ความรู้ ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและมีความสนใจในการทำไม้กวาดทางมะพร้าวเป็นทุนเดิม จึงเรียนรู้วิธีการทำและประยุกต์มาจนได้ไม้กวาดทางมะพร้าวที่คงทน แข็งแรง สวยงาม และกวาดฝุ่น กวาดใบไม้ได้ดีขึ้น มีขั้นตอนดังนี้ นำก้านใบมะพร้าวมัดรวมกัน ก่อนตัดโคนก้านให้เสมอกัน นำไม้สลักสอดเข้ารูที่ปลายด้าม พร้อมจัดให้อยู่กึ่งกลาง จากนั้น ตอกตะปู และมัดด้วยลวดยึดให้แน่น ตอกตะปูเหนือไม้สลัก 2 จุด คือ จุดแรกเหนือไม้สลัก ประมาณ 12 เซนติเมตร จุดที่ 2 เหนือไม้สลัก 3-4 เซนติเมตร ทั้ง 2 จุด ตอกให้หัวตะปูเหลือโผล่ ประมาณ 1 เซนติเมตร จากนั้น นำเชือกหรือลวดมัดติดกับหัวตะปูให้แน่นนำก้านใบมะพร้าว 250-300 ก้าน วางล้อมปลายด้ามไม้ไผ่ โดยให้โคนก้านสูงกว่าตะปู ประมาณ 2 เซนติเมตร จากนั้นใช้เชือกหรือลวดที่มัดติดหัวตะปูมัดรอบโคนก้านมะพร้าวให้แน่น แบ่งก้านมะพร้าวบริเวณไม้สลักออกเป็นมัด ประมาณ 4-6 มัด (ไม่รวมตรงกลางด้ามไม้ไผ่) จากนั้นใช้เชือกหรือลวดมัดเรียงติดกับไม้สลักทั้งสองข้างให้แนบชิดกันใช้ลวดหรือเชือกที่มีหัวตะปูจุดที่ 2 มัด ก้านมะพร้าวติดกับปลายด้ามให้แน่น หรืออาจแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ มัดด้านข้าง 2 ส่วน และตรงกลางทับด้าม 1 ส่วน แล้วมัดให้เรียงชิดติดกันแบ่งก้านมะพร้าวบริเวณถัดจากไม้สลักออกเป็นมัดเล็กๆ จากนั้น ใช้เชือกจากแผ่นรัดพลาสติกรัด และมัดให้เรียงชิดติดกัน ใช้มีดหรือกรรไกรเหล็กลัดปลายก้านใบมะพร้าวที่อ่อนนอก และตัดให้ปลายเสมอกัน ทาสีน้ำมันกันสนิม (สีดำ) บริเวณมัดก้านใบมะพร้าวให้ทั่วก่อนนำไปตากแดด 3-5 วัน หลังจากนั้นจึงนำมาใช้งานได้

8) นางสาวคำวิริยะพันธ์ อายุ 75 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทำไม้กวาดดอกหญ้า การสะสมองค์ความรู้ ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษประมาณ 30 ปี และมีความสนใจในการทำไม้กวาดดอกหญ้าจึงได้เรียนรู้การทำและดัดแปลงเรื่อยมา จนสวยงามขึ้นและแข็งแรงทนทานกวาดฝุ่นได้ดีมีขั้นตอนดังนี้ นำไม้กวาดมาวัดระยะช่วงบนและตัดปากฉลามแล้วทำไปข้างหน้าเพื่อให้ปลายด้ามดัดงาย นำเชือกมามัดที่ปลายไม้เพื่อจะได้นำดอกหญ้ามาถักเตรียมดอกหญ้าเป็นช่อเพื่อเตรียมมาแบ่งถักให้เท่ากัน นำดอกหญ้ามาวางซ้อนกับส่วนปลายไม้ประมาณ 1 นิ้ว แล้วใช้เชือกวนรอบแรกและรอบสอง สอดเชือกผ่านช่องรอบแรกกับรอบสองดึงเชือกรอบแรกให้แน่นที่สุด เริ่มถักช่อที่ 2 ต่อไปด้วยวิธีเดียวกัน จากนั้นทำช่อและถักต่อไปจนครบตามกำหนด ถักเก็บเชือกให้แน่นมัดไว้กับด้ามให้สวยงาม

9) นางสาวราย พรหมรังสี อายุ 64 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสาน การสะสมองค์ความรู้ แรกเริ่มจะนำไปสานมาทำเป็นงอบเพื่อเป็นร่มเงาให้กับเกษตรกร จากนั้นจึงนำไม้ไผ่มาเหลาให้เป็นเส้นเล็กๆ เพื่อถักเปียแล้วตัดเย็บเป็นหมวก หลังจากนั้นจึงได้รวบรวมสมาชิกจัดตั้งกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านปางเกลือจนถึงปัจจุบันมีขั้นตอนดังนี้ นำไม้ไผ่มาผ่าแล้วจักเป็นเส้นดอกขนาดกัน ประมาณ 1-2 มิลลิเมตร เหลาให้เรียบนำเส้นดอก 7 หรือ 9 เส้น มาถักเปียไขว้กัน นำไม้ดอกที่ถักเปียแล้วมาเย็บเป็นหมวกขนาดต่างๆ แล้วตกแต่งโดยกั้นขอบหรือประดับด้วยผ้าสีต่างๆ ตกตาไก่เพื่อใส่สายรัดหมวก นอกจากนี้ สามารถนำเส้นหมวกที่ถักแล้วมาเย็บรูปแบบต่างๆ เช่น กระเป๋า พัด และอื่นๆ ได้อีกด้วย

10) นายทุน ชนะจน อายุ 79 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการจักสานสุมไก่ การสะสมองค์ความรู้ เริ่มจากคุณครูในชุมชนมาให้ความรู้เรื่องการจักสาน ต่อมาครูโรงเรียนบ้านห้วยแมงมาสอนวิธีการจักสานเพิ่มเติม มีความเชี่ยวชาญการจักสานสุมไก่ มีขั้นตอนดังนี้ วัดความยาวของขนาดไม้ไผ่ 30 เส้น จากนั้นใช้มีดพาดตัดข้อปล้องของไม้ไผ่เพื่อผ่าปล้องไม้ไผ่ ผ่าลำไผ่เป็นเส้นๆ ใช้ดอกยาวสานรอบๆ สุมไก่เพื่อขึ้นรูปแบบลายหนึ่ง (ยกหนึ่งข้ามหนึ่ง) จุดเริ่มต้นของดอกยาวแต่ละเส้นเปลี่ยนตำแหน่งไปจนครบรอบ เพื่อให้สุมไก่ได้รูปทรงกลม สานดินสุมไก่ โดยใช้ดอกไผ่ดินประมาณ 2- 5 เส้น เพื่อให้ฐานสุมไก่แข็งแรง ใช้มีดตัดส่วนตอกยื่นที่ยื่นยาวออกมาตรงดินสุมไก่ทิ้งไป เพื่อให้มีฐานที่เท่ากัน

11) นางพลี ลือคำแพง อายุ 68 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการสานกระติบข้าว การสะสมองค์ความรู้ ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และเรียนรู้วิธีการทำและดัดแปลงจนสวยงาม แข็งแรง และสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง มีขั้นตอนดังนี้ จักตอกให้เป็นแผ่นเล็กบางๆ เหลาตอกให้เรียบเนียน และนำตอกมาตากแดด เริ่มสานเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวพอที่จะทำโค้งเข้าหากัน นำโค้งเข้าหากันแล้วสานเป็นวงกลม นำก้านตาลมาเหลาให้เป็นวงกลมเล็ก แล้วนำมาโค้งใส่ก้อกระติบข้าวสานในแต่ละส่วน เมื่อแล้วเสร็จจึงนำมาประกอบกัน

12) นางพิน ยอดแบน อายุ 65 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการจัดทำใบตองเพื่อใช้ในงานบายศรี การสะสมองค์ความรู้ ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ มีความสนใจในการทำใบตองงานบายศรี จึงนำมาดัดแปลงจนสวยงามและสร้างเป็นรายได้ให้กับครอบครัวและคนในชุมชน มีขั้นตอนดังนี้ เตรียมใบตองและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อม เช็ดใบตองให้สะอาด ฉีกใบตองตามขนาดที่ต้องการ ม้วนใบตองเป็นกรวยแล้วใส่ดอกพุทธรักษาเข้าไป พับผ้านุ่งชายธงประกอบตัวที่หนึ่งและตัวที่สอง ทำกาบจนครบตามจำนวนที่ต้องการแล้วจึงนำไปประกอบบายศรี

13) นายแดง ถิ่นพยัคฆ์ อายุ 62 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการตัดกระดาษสี การสะสมองค์ความรู้ เริ่มมาจากบรรพบุรุษได้มีการตัดกระดาษที่ใช้ในงานบุญ งานบวช หรือประเพณีที่สำคัญต่างๆ ในชุมชน ศึกษาเรียนรู้วิธีการทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 แล้วจึงได้ดัดแปลงลดหลั่นมาใช้ในงานประเพณี งานบุญ งานบวชต่างๆ จนเกิดความชำนาญและสามารถถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจได้ มีขั้นตอนดังนี้ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ กระดาษ กรรไกร ตั๋วหนีบกระดาษ พับครึ่งกระดาษตามแนวขวางชนกันในลักษณะครึ่งแผ่น 3 ทบ ให้ทุกด้านเสมอกัน ตัดกระดาษตามแนวที่สร้างไว้ คลี่กระดาษที่ตัดเรียบร้อยแล้วออกจากกัน นำไปตกแต่งตามงานพิธีต่างๆ ให้สวยงาม

1.3. ด้านอาหารและขนมไทย มีผู้ทรงภูมิปัญญา จำนวน 2 คน ได้แก่

1) นางรัตติกง คมณี อายุ 64 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านขนมไทย การสะสมองค์ความรู้จากบรรพบุรุษจากความเชื่อว่าข้าวหมากมีสรรพคุณทำให้ร่างกายแข็งแรง ระบบขับถ่ายดี มีสูตรแตกต่างกันออกไป จากนั้นจึงสืบทอดจนถึงปัจจุบัน มีขั้นตอนดังนี้ แช่วัวเหนียว 6-7 ชั่วโมง ใช้เวลานึ่ง 30 นาที ผึ่งในแดดให้เย็นล้างน้ำให้สะอาดจนน้ำใสเพื่อให้ยางข้าวหมด (ถ้าล้างข้าวไม่สะอาดข้าวหมากจะสี

ไม่สวย) ตำลูกแบ่งข้าวหมาก 1.25 ลูก ให้ละเอียดจนเป็นผงแบ่ง ร่อนแบ่งข้าวหมาก โรยผงลูกแบ่งให้ทั่วข้าวเหนียว เตรียมกะละมังผสมน้ำข้าวที่สะเด็ดน้ำ ผสมกับแบ่งที่คลุกไว้ เกลี่ยให้เข้ากันจนเป็นเนื้อเดียวกัน นำใบเตยปิดหน้ากล่องเพื่อความสวยงามและมีกลิ่นหอม

2) นางบุญเกิด ปาสา อายุ 63 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทำน้ำพริกเครื่องปรุง การสะสมองค์ความรู้ เริ่มทำน้ำพริกเครื่องปรุงขึ้นปี พ.ศ. 2559 และมีการรวมตัวกันจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน น้ำพริกหนุ่มสาวสามวัยปี พ.ศ. 2562 มีขั้นตอนดังนี้ นำพริกแห้งเด็ดขั้ว ล้างให้สะอาด ผึ่งแดดให้แห้ง ตักระทอยไฟอ่อน ใส่พริกลงไปคั่วให้เกรียมจนกลิ่นหอม นำพริกผึ่งให้หายร้อน นำข่าลงไปคั่วให้แห้ง พักทิ้งไว้ให้หายร้อน นำมะแขว่นและเมล็ดผักชีคั่วด้วยกัน พอมีกลิ่นหอม พักทิ้งไว้ นำกระเทียมลงไปคั่วให้สุก ปั่นหรือโขลกวัตถุดิบที่คั่วสุกแล้ว (มะแขว่น เมล็ดผักชีแห้ง ข่า พริก กระเทียม และหอมแดง) จนละเอียด นำมาผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน นำมาบรรจุลงในกระปุกหรือถุงพลาสติก ปิดให้สนิทเก็บไว้ในตู้เย็นเพื่อเก็บไว้ได้นานขึ้น

1.4. ด้านการแพทย์แผนไทย มีผู้ทรงภูมิปัญญา จำนวน 3 คน ได้แก่

1) นางกรรณิกา สารระใต้ อายุ 52 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย (ยาสมุนไพร พอกเข้า) การสะสมองค์ความรู้ มีการสืบทอดมาจากพ่อแม่ เมื่อเห็นว่าใช้ได้ผลดีจึงนำมาเผยแพร่แก่คนในชุมชนต่อไป มีขั้นตอนดังนี้ นำข่าแก่และขิงแก่มาซอย ปั่นให้ละเอียด ผ่ามะกรูด บีบน้ำ เอาเมล็ดและเนื้อเยื่อออก นำเปลือกหรือผิวมะกรูดมาปั่นให้ละเอียด นำส่วนผสมที่ปั่นเตรียมไว้มาผสมกันในโถในราส่วนเท่ากัน เทเหล้า 35 หรือ 40 ดีกรีลงไปให้ท่วมตัวยาสสมเพื่อช่วยทำลายหมักทิ้งไว้ 15 วัน และนำน้ำที่ได้มาบรรจุขวดสเปรย์เพื่อพ่นที่เข้า หรือใช้ผ้าห่อตัวยาสสมแล้วนำมาพอกเข้าโดยใช้ยางหรือเชือกรัดไว้รอจนแห้งจึงเอาออกจะช่วยรักษาอาการปวดเข้า

2) นางยุพิน ทองซ้อน อายุ 54 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหมอนวดแผนไทย การสะสมองค์ความรู้ เริ่มศึกษาเรียนรู้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ปัจจุบันเปิดร้านให้บริการนวดแผนไทย มีขั้นตอนดังนี้ เตรียมหาสมุนไพร เช่น ไพร ขมิ้น ว่านชักมดลูก ว่านนางคำ เตรียมเกลือที่เผาแล้วนวดโกยหน้าท้อง หลังจากนั้นนำเกลือที่เผาใหม่ใส่หม้อมาประคบที่หน้าท้อง ประคบลูกสมุนไพรและทับหม้อเกลือใช้เวลาประมาณ 30 นาที

3) นางวงเดือน ดาพา อายุ 59 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหมอเป่ารักษาโรค การสะสมองค์ความรู้ เริ่มเรียนรู้จากคารักษา 108 ที่พ่อเขียนไว้ โดยเริ่มจากการรักษาลูกที่กระดุกหักให้เชื่อมติดกัน จากนั้นจึงเริ่มศึกษาดำรา 108 อย่างจริงจังจนถึงปัจจุบัน มีขั้นตอนดังนี้ ให้ผู้ป่วยเตรียมพานครู ใส่กรวยดอกไม้ 5 กรวย และคำครูตามศรัทธา ไหว้ครูและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อบอกกล่าวเจ้าของวิชาและขอให้พิธีกรรมการรักษาสัมฤทธิ์ผล เตรียมเหล้าขาว เสกหรือเป่าบริเวณที่มีอาการ โดยจะท่องคาถาร้อยแปดขณะเตรียมเหล้าขาว จากนั้นอมเหล้าขาวพ่นใส่ หรือใช้สาลิซุบเหล้าขาวที่ผ่านการบริกรรมคาถาแล้วมาทาแผลบริเวณที่เป็นงูสวัด

1.5. ด้านศาสนาและประเพณี ผู้ทรงภูมิปัญญา จำนวน 2 คน ได้แก่

1) นายมา พรหมบ่อ อายุ 84 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหมอเสี่ยงทาย การระดมองค์ความรู้ ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และได้ทำพิธีเสี่ยงทายจนถึงปัจจุบัน มีขั้นตอนดังนี้ สอบถามเรื่องของหายหรืออาการเจ็บป่วย เนื่องจากมีความเชื่อว่าอาจจะถูกผีบ้านผีเรือนหรือบรรพบุรุษทำให้ป่วยหรือไม่สบาย เตรียมไม้ดอก ดอกไม้ ค่าครุหักไม้ แล้วนับไปตามข้อเพื่อทำนายผล

2) นายอนสี สายนวล อายุ 73 ปี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทำพิธีสู่ขวัญ การระดมองค์ความรู้ เริ่มตอนอายุ 36 ปี ได้ซื้อตำราบทสวดทำพิธีต่างๆ มาศึกษาด้วยตนเองและมีผู้สูงอายุในชุมชนแนะนำและสนับสนุนให้เป็นหมอสู่ขวัญเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน พิธีสู่ขวัญ วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ ไก่ต้ม 1 คู่ เหล้า 1 ขวด บายศรีเย็บจากใบตองตกแต่งสวยงาม ขั้นตอนพิธีสู่ขวัญ มีหมาก 4 คำ พลุ 4 ใบ เทียน 4 คู่ ผ้าขาวผ้าแดง วัตถุ (เงิน) สวยเทียน ดอกไม้ ด้ายผูกข้อมือ เสื้อผ้าผู้ที่จะถูกบายสู่ขวัญ แหวน หวี กระทงเย็บจากใบตองใส่ข้าวจานข้าวแซ่ กล้วยสุก หมากพลูมัดด้วยกัน ข้าวต้ม ขนม ปลาแห้ง น้ำส้ม 4 ยอด น้ำเปล่า 1 แก้ว ข้าวเปลือก (เฮือกขวัญ ฮ้องขวัญ)

2. แนวทางการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงภูมิปัญญา 24 คน สรุปแนวทางฯ ได้ดังนี้

2.1. การส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มที่มีศักยภาพ มาช่วยกันสานต่อภูมิปัญญา โดยการถ่ายทอดความรู้ เทคนิค วิธีการต่างๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชนเพื่อให้ มีผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่ามิให้สูญหายไป และจัดทำสื่อการเรียนรู้ให้เป็นลายลักษณ์อักษรเผยแพร่

2.2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ให้แก่เด็ก เยาวชน คนในชุมชน และบุคคลภายนอก โดยใช้เทคนิคการสอนแบบให้ผู้เรียนรู้มีส่วนร่วม ไปสอนตามโรงเรียนในชุมชน หรือพาไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อนำไปพัฒนาต่อยอด หรือประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้

2.3. การปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้กับคนรุ่นใหม่ ได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญา ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ การสร้างทัศนคติให้เยาวชนรักบ้านเกิด รักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น

2.4. การส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและสร้างเครือข่ายเพื่อสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาที่มีอยู่ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง การรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญา หรือสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอดและกลุ่มผู้สืบทอดระยะยาว

2.5. การจัดให้มีมีสถานที่จัดเก็บรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหมด โดยจัดในรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน หรือเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นสถานที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนทั้งคนในชุมชนและบุคคลภายนอกให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา

2.6. การประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ความรู้ เน้นการใช้สื่อโซเชียลที่น่าสนใจและเผยแพร่ เช่น LINE หรือ FACEBOOK หรือนำสินค้าไปจัดแสดงในงานนิทรรศการต่างๆ เช่น งานกาชาด หรืองานประจำอำเภอและจังหวัด เป็นต้น

การอภิปรายผล

1. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิษฐ์ที่โดดเด่นของตำบลสรุปได้ว่ามีเพียง 5 สาขา ได้แก่ ภูมิปัญญาสาขาเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและหัตถกรรม อาหารและขนมไทย การแพทย์แผนไทย และสาขาศาสนาและประเพณี ซึ่งจากการจำแนกสาขาภูมิปัญญาท้องถิ่นตามทฤษฎีของเทิดชาย ช่วยบำรุง (2554: 68-76) มีทั้งหมด 10 สาขา จะเห็นได้ว่าตำบลน้ำไคร้ยังขาดภูมิปัญญาสาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน สาขาสวัสดิการ สาขาศิลปกรรม สาขาการจัดการ และสาขาภาษาและวรรณกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากตำบลน้ำไคร้ยังเป็นตำบลขนาดเล็กที่อยู่ใกล้ตัวเมือง มีประชากรจำนวนไม่มากนัก ส่งผลให้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คน ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงยังไม่หลากหลาย

อย่างไรก็ตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลน้ำไคร้ส่วนใหญ่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ อย่างยาวนานและมีการปรับปรุงผสมผสาน ตลอดจนได้นำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ภูมิปัญญาด้านอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ (วรวิธ สุวรรณฤทธิ์และคณะ. 2547: 147-148) กล่าวคือ มีกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่น แล้วนำมาพัฒนา เลือกรสร ปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้น จนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขและพัฒนาชีวิต ได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย แล้วก่อให้เกิดเป็นภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสม และสืบทอด พัฒนาต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด เช่นภูมิปัญญาด้านการเกษตร รวมทั้งยังเป็นรากฐานทางพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อในด้านต่างๆ เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนในชุมชน การแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว เช่น ภูมิปัญญาด้านการแพทย์ และมีการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม ที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ ในตัวเอง เช่น การทอผ้าลายช้าง ประการสำคัญมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา

2.แนวทางการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิษฐ์ สรุปได้ดังนี้ ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน สร้างจิตสำนึกให้กับคนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้กลุ่มสร้างเครือข่ายเพื่อสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาร่วมกับชุมชน จัดทำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนักวิชาการดังนี้ ชัดติยา ชัตติยวราและคณะ (2555) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำตะเกียงน้ำมันพืชแบบโบราณ จังหวัดลำปาง พบว่า ควรมีการถ่ายทอดจากเจ้าของภูมิปัญญา การขยายเครือข่ายของกลุ่มโดยความร่วมมือของชุมชนและการสร้าง

เยาวชนรุ่นใหม่ให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญา จำเนียรน้อย สิงห์รักษ์ (2561) ได้ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีการเลี้ยงผีฝ่ายของชุมชนลุ่มน้ำคลองสวนหมากจังหวัดกำแพงเพชรพบว่า ควรมีการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ดำรงอยู่ตลอดไป

อารีรัตน์ พุฒิรุ่งโรจน์ (2557) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย พบว่า ควรเริ่มการสืบทอดจากผู้ทรงภูมิปัญญา การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม จัดแหล่งเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เช่น การทำหนังสือรวบรวมภูมิปัญญา เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ วิชुरยภาเรือง และคณะ (2561) ศึกษาแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้ากบับของชุมชนบ้านเชียงแก้วจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ควรจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญา การเชิดชูครูภูมิปัญญา จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยจรูดา จันทรแจ่ม และคณะ (2557) ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าจากสู่เยาวชนของชุมชน ชาวไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะทำให้มีการสืบทอดภูมิปัญญาได้อย่างยั่งยืนปิยาสุนทรปิยะพันธ์ และคณะ (2562) ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดบ้านห้วยลึกจ.สุราษฎร์ธานี พบว่า ครูภูมิปัญญามีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านการสาธิตและการบอกเล่าปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาแก่เยาวชน โดยอรณิชา ทศตา และคณะ (2560) ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหมอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาควรใช้วิธีการสาธิต การปฏิบัติจริงและการบอกเล่า และควรมีหลักสูตรการทอผ้าในสถาบันศึกษาเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญานมธล ศิลปะชัยศรี (2562) ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกระดาษข่อยเพื่องานศิลปะไทยเชิงพาณิชย์ พบว่า ควรมีการฝึกปฏิบัติและถ่ายทอดความรู้ในสถานศึกษา คณิดา ตุมพสุวรรณ (2562) ศึกษานวัตกรรมการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เชิงภูมิปัญญา พบว่านวัตกรรมที่สำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ แรงจูงใจในการสืบทอดบุคลากรในการสืบทอดภูมิปัญญา กลวิธีการถ่ายทอดและการจัดการภูมิปัญญา

อย่างไรก็ตาม ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ (2553) ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน: กรณีศึกษาวงกลองยาว อำเภอปรานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าในการถ่ายทอดภูมิปัญญายังมีปัญหาสำคัญได้แก่ นักเรียนมักไม่ให้ความสนใจในการเรียนรู้ ประกอบกับปราชญ์ชาวบ้านมองว่าตนไม่ใช่ครู ส่งผลให้ขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญา บางคนไม่ได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่บุตรหลานทั้งหมด เนื่องจากเห็นว่ายังไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะรับการถ่ายทอด จึงทำให้ภูมิปัญญาที่สำคัญบางอย่างสูญหายไปจากชุมชน นอกจากนี้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้นไชรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549 : 155) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้จะต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนอาจนำไปสู่ข้อถกเถียงในแวดวงวัฒนธรรมชุมชนในวงกว้างได้

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนในตำบลได้รับการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่า และเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดระบบการสืบทอดจากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง และให้มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านสื่อต่างๆ เช่น LINE หรือ FACEBOOK อย่างต่อเนื่อง
2. องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ควรสนับสนุนให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนและภาคีเครือข่ายสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

References

- ชัตติยา ชัตติยวรา, อนุรุตร์ สมบูรณ์, และวิทวัส เสมอใจ. (2555). *การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำตะเกียงน้ำมันพืชแบบโบราณกรณีศึกษา ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง*. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 1(1), 67-76.
- คณิตา ตุมพสุวรรณ. (2562). *นวัตกรรมการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เชิงภูมิปัญญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการจัดการ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร*.
- จำเนียรน้อย สิงห์รักษ์. (2561). *แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีการเลี้ยงผีฝ่ายของชุมชนลุ่มน้ำคลองสวนหมากจังหวัดกำแพงเพชร*. วารสารพิบูล, 16(1), 18-29.
- จรัญดา จันทร์แจ่ม, อภิชาติ ใจอารีย์, และวิรัตน์สุปัญญา. (2557). *แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าจากสู่เยาวชนของชุมชนชาวไทย-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี*. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 7(3), 159-174.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่น*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : วิชาษา.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาเชิงท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า. เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2553). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน : กรณีศึกษาวงกลองยาวอำเภอปรานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นฤมลศิลปะชัยศรี. (2562). *กระบวนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกระดาษข่อยเพื่องานศิลปะไทยเชิงพาณิชย์*. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 12(1), 167-189.
- ประเวศ ะสี. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป
- ปิยดาสุนทรปิยะพันธ์และภัทรวดีอินทปนต์. (2562). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดบ้านห้วยลึก จ.สุราษฎร์ธานี*. วารสารจันทร์เกษมสาร, 25(1), 61-75.

- มนตรี โคตรคันทา. (2550). *ภูมิปัญญาอีสาน สะออนอีสาน วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และภาษาอีสาน*. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2564 จาก <http://www.isangate.com/local/>
- โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย). (2564). **รายงานการจัดทำสถานภาพตำบล**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ : กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- วรวิธ สุวรรณฤทธิ์ และคณะ. (2547). *วิถีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- วิฑูรย์ภาเรือง, อภิชาติ ใจอารีย์, และจุฑาทิพย์ ถาวรรัตน์. (2561). *แนวทางการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้ากบัวของชุมชนบ้านเชียงแก้วจังหวัดอุบลราชธานี*. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปกร, 11 (1), 1001-1024.
- อรณิชา ทศตา, สุกัญญา ใจอดทน, และจันทร์จิรา ใจอดทน. (2560). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ*. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 11(1), 117-128.
- อารีรัตน์ พุฒิรุ่งโรจน์. (2557). *แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย*. วารสารวิทยบริการ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 25(2), 37-46.